

AZ ELHUNYTAK EMLÉKEZETE.

ÁRKOSI MÓZES.

(1816—1886.)

A székelyföld egyik szűk völgyében fekvő Bözöd községben ez év elején (január 19-én) hunyt el egy egyszerű — már több év óta tisztességgel nyugalmazott — öreg lelkészünk: bözödi Árkosi Mózes. Nem volt valami történelmi alak, de juttat eszünkbe az ő neve is történelmi eseményeket, melyeket felejtani nem tudunk, melyeknek emléke édes és fájó. Jegyezzük fel azért ez egyszerű férfiú nevét is.

Árkosi Mózes született Bözödön 1816-ban. Atyja volt a vidám kedélyű Árkosi Mihály, előbb sárdi, 1811-től 1857-ig — tehát 47 éven át — a bözödi unitárius egyházközségnek igen szeretett és tisztelt lelkésze és a sz-kereszturi egyházkörnek 22 éven át szintén köztisztelet és szeretetben élt esperese; anyja Koncz Ágnes, ravai pap és esperes Koncz Márton leánya.

Testvérei többen voltak fiúk és leányok, a kik közülök teljes kort értek, mindnyájan tisztos és hasznos állást foglaltak el a társadalomban, de jelenleg még csak az atya után keresztúrköri esperesnek megválasztott s több éven át buzgó ügyszeretettel és erélylyel szolgált s ma már tisztos nyugalomban levő esperes és ravai lelkész: Árkosi Dénes, s Árkosi Rozália pipei volt lelkész Kis Mózes özvegye vannak életben.

Árkosi Mózes tanulását a bözödi népiskolában kezdette, onnan a kereszturi középiskolába s később a kolozsvári főiskolába ment és ott végezte iskolai tanulmányait 20 éves korában. Akkor egyszerre meghívták Csehétfalvára papnak és Nagyajtára iskolamesternek. Ő azon elvből indulva ki: jobb alatt kezdeni és azután lépni fennebb — az iskolamesteri állomást fogadta el Nagyajtán 1836-ban.

Ott vette nőül nagyajtai Darkó Rózáliát, a kivel végig édes viszonyban élt; 1879-ben ragadta el tőle a halál. Gyermekek több is született, de csak két fiút és egy leányt nevelhettek fel, a többit korai halál ragadta el tőlük.

Árkosi Mózes 1843-ban Nagyajtáról Árkosra vitetett iskolamesternek. Ott találta őt a forradalom, a melyben ő is részt vett. Sepsiszent-Györgyön népgyűlés tartatván, azon ő is megjelent. Ott a piacon egy üres hordóból rögtönzött szószékről többen tartottak buzdító beszédeket az összegyűlt néphez. A hazafiai lelkesedés őt is felbuzdítva, fellépett az említett szószékre és ő is buzdító beszédet

tartott, a mire egy sepsi-kőrispataki székely ember azt kiáltá a nép között: „Könnyű a nadrágos uraknak minket buzdítani, hogy menjünk a harcza, de ők nem mennek.“ Ez a felszólamlás Árkosit — mint önérzetes, művelt és hazája ügyeért lelkesülő székely ifjut — szíven találta, s egyszerre feledve hivatalos állását, feledve családját: a közelében felállított nemzeti zászlót megragadta és azonnal felesküdt honvéd katonának, s csakhamar főhadnagyi rangra emelgetve Hild nevű őrnagy zászlóaljában küzdött végig a szabadságharczban.

A szabadságharcz bevégyzódése után Árkosi Mózeset is mint forradalmi tisztet beidézttette az osztrák katonai hatóság Sepsi-Szent-Györgyre s azután Bereczkre is; azonban mivel az őrnagyokon alóli forradalmi tiszteket nem ítelték el, Árkosit is szabadon bocsátották.

Mig Árkosi Mózesel ezek történtek, azalatt az árkosi iskola-mesteri állomás betöltetett, s az Árkosi Mózes családja Nagyajtára a nője rokonilhoz ment, oda ment ő is, de nagyon kevés időre, mert a fiatfalvi papi állomás — Péterfi Józsefnek Fiaftalváról Sepsi-Kőrispatakra lett áthelyezése következtében — éppen ekkor üresedésbe jövény, Árkosi Mózes 1850-ben Fiaftalvára vitetett papnak, de ott csak 1852-ig lehetett.

Két fél között való küzdelem után a tulnyomó erő által legyőzött fél ha elhallgatni kénytelen is, de ki várhatja azt, hogy teljesen nyugodt, kibékült legyen, mig elveinek bár némi elismerés és tisztelet nem adatik?

A szabadságharcz legyőzetése után a ligadtabb, csendesebb kedélyűek ha hallgattak is, de melyik magyar szív lehetett teljesen nyugodt és megelegetett a helyzettel?!

A jelesebb magyar emigransok ismerve az itthon maradt hazafiaknak is elfojtott keservét, — külsegély reményében — egy újabb szabadságharczra gondoltak, s ezen ügyben a bizalmasabb magyar emberekhez a székelyföldön is Rusicska nevű biztosnak által felhívásokat intéztek. Székely-Keresztur vidékén a szerencsétlen véget ért Gálfy Mihály martonosi földbirtokos és Csiki Áron akkor kereszturi lelkész voltak a többek közt ezen ügynek főbb pártolói.

Árkosi Mózes ezekkel már korábban barátságban levén, általuk ő is kapott felszólítást az ügy pár'olására. Azonban ő — a mint még öreg korában is többször elbeszélte — az ügyet veszélyesnek tartva, a felhívást nem fogadta el, de el sem árulta. Akadt azonban ember, a ki elárulta, a mely árulás következtében Árkosi is mint az ügyben részes ugy tüntettetett fel és 1852-ben Székely-Kereszturon — a mint egy boltban ruhakelméket vásárolt — fe'sőbb parancs következtében a csendőrök letartóztatván, s még azt sem engedve meg, hogy a vásárolt kelméket Fiaftalvára haza szállithassa és övéitől búcsut vehessen, azonnal szekérre ültették s egyenesen Szebenbe vitték a báró Bruckenthal-féle szállodába, a mely akkor fogdának volt átalakitva. Nehéz vasat tettek reá is és a nro 2-be bezárták. Oda volt bezárva kolozsvári ügyvéd Simon Elek, s az akkor vásárhelyi jogász, most jeles író Deák Farkas is.

Szt. Mihály-nap előtti vasárnapon Árkosi Mózes nagyon bús volt, a minek okát kérdezve Simon Elek, Árkosi így válaszolt: Én bizony arról gondolkozom, hogy az én fiatfalvi kedves hallgatóim éppen jelenleg uriszentvacsorával élnek és én nem lehetek közöttük — velők, hogy papi kötelességemet tehessem.

Simon Elek, a ki római katolikus volt, Árkosit az unitáriusok urvacsorai szertartása felől megkérdezve, ő azt elbeszélte, a mire Deák Farkassal együtt kérte őt, hogy adjon nekik urvacsorát. Árkosi Mózes azon feltétel alatt, hogy ha bár egy hétig sem nem káromkodnak, sem nem átkozódnak, hanem mindennap vele együtt imádkoznak — megígérte, hogy ad nekik urvacsorát. A feltételeket pontosan megtartották, mindennap egyszer egy hétig imádkoztak. A hét elteltével a foglyok kenyereből és Simon Eleknek a törvényszék által kivételesen minden ebédre engedélyezett egy fertály kupa borból Árkosi két fogolytársával együtt a börtön falai közt urvacsorával élt, a melyről azt jegyezte meg, hogy soha ezen foglalkozás rá oly megható nem volt, mint akkor azon szomorú helyen.*)

Szebenben Árkosi Mózesre is kimondatott volt a halálos ítélet, mint az összeesküvésben részestársra. Ezt az ítéletet azonban az uralkodó felség kegyelem után holtig tartó vasbani várfogságra változtatta. Ennek következtében őt Szebenből Csehországba, Józsefstadtba szállították. Mély sóhajban vett ő is búcsút a haza földétől abban a hitben, hogy azt és szeretteit soha többé meg nem látja, sőt porai sem nyughatnak egykor annak hantjai alatt.

Családja testvére Árkosi Déneshez húzódott meg Ravába, a ki atyai gondozása alá vette az árvának hitt szerencsétlen testvéri családot, a mely most másodszor maradt hajlék nélkül, árván.

A szerencsétlen politikai foglyok imája azonban a börtön falai közül is felhatott Istenhez, a ki családi örömök által meglágyítván az uralkodó felség nemes szívet, a politikai foglyoknak ő felsége 1857-ben kegyelmesen amnestiát adott. Ennek következtében — a mint Árkosi beszélt és a fogsági emlékek című naptári cikkben írja is — 138 politikai fogoly nyerte vissza egy napon Józsefstadtban a szabadságát. Azok közt volt Árkosi Mózes is, a ki Józsefstadból Pest-Nagyvárad Kolozsváron át előbb Ravába testvéréhez és ott levő családjához, pünköszt első napján pedig atyjához Bözödre jött testvérével együtt.

Az akkor már elgyengült öreg atya Jákobi örömmel fogadta az elveszettnek hitt fiát, s nemsokára öregségi gyengeség következtében életének 78-ik, papságának 51-ik évében meg is halt. Miután azonban fia hazajött volt, még halála előtt lemondott a papságról és helyébe Bözödre fia, az akkor már állomás nélkül levő Árkosi Mózes rendeltetett papnak az ekklézsia választása alapján.

*) Ezen urvacsoravételnek, valamint a fogsága más körülményeinek, az abból való megszabadulása, s Józsefstadból — hova később szállították — haza utazása s megérkezése történetét lásd bővebben éppen Árkosi Mózes által megírva a Székelyegyleti naptár 1886-ik évi folyamában „Fogsági emlékek“ cím alatt.

Árkosi Mózes tehát 1857-ben bözödi pap lett és a volt 1873-ig. Ezen időközben a kereszturi egyházkörben közügyigazgató és házasságvéd is volt.

Bözödön ezen idő alatt az 1856-ban leégett papi és mesteri gazdasági épületek újraépítették. 1868-ban újra fedetett fehér pléhvél a torony és megkezdetett egy új papiház építése, a mely 1873-ban végeztetett be.

Árkosi Mózesnek fogsága ideje alatt egy veszélyes szívbetegsége fejlődött ki, a mi idővel mindinkább fokozódott, ugyannyira, hogy annak következtében 1873-ban le kellett hogy mondjon a papi hivatalról. Az egyházi hatóság elfogadván a lemondását, őt mindenemű papi teendőktől felmentette és $\frac{1}{3}$ -ad keperészlet élvezése mellett — a mi később $\frac{1}{4}$ -re szállítottatott le — tisztességes nyugalomba bocsátotta. Ez a keperészlet — nem lévén annak adására akkor más mód — papi utóda képéből szakasztatott el, úgy, hogy utóda ezen részlet hiányával kapta a rendes papi jövedelmet.

Igy élt Árkosi Mózes még 13 évet. Folyó 1886. január 19-én délelőtt 11 órakor saját házából kilépve elérte szívbaja, a mikor háza kőlépcsőzetén arczra lebukva, fején halálos sebet kapott, a mi nek következtében azonnal meghalt.

*

Hazáját és annak szabadságát hön szerette s büszke volt arra, hogy azért ő is szenvedett.

Mint pap lelkiismeretes és buzgó volt. 1861-ben egyházi tanácsosnak is megválasztatott. Irt több papi dolgozatokat, melyeket hallgatói előtt elmondott, de ilyenemű munkája kiadva nincs, s más sincs az említett fogsági emlékeken kívül.

Gyöngéd apa s elég gondos családfő volt, de azon teendőkben, melyeknek hiv teljesítését a család iránti szeretet parancsolja, sokat gátolta a fennebb már ismert sorsa, a mi nem kis aggodalmat okozott lelkének és fájdalmat szívének. Mint ember mindvégig vidám kedélyű volt, élczeni szeretett.

Legyen áldott emléke!

BOÉR LAJOS.

KIS MÓZES.

(1821—1884.)

Egyházunk történetébe nem irták nevezetes ténykedések ragyogó betűkkel e nevet. Mint a bokrok alján a kis ibolya illattal a léget, úgy Kis Mózes is nagy hegyek, idegen ajku népek és más hitet vallók által az unitárius ekklezsiáktól elszigetelt kicsiny egyházban szerény hivatalához hiven, a reá bizottak szívéig igyekezett valóságos buzgósággal és szeretettel elárasztani. Legyen szabad e helyen röviden megemlékezni róla.

Kis Mózes 1821-ben született S.-Szt.-Királyban jómódu szabad székely szülőktől.